

RECERQUES
Terres de Ponent

IX

Recerques Terres de Ponent IX

**Publicacions del Grup de Recerques
de les Terres de Ponent**

**Amb la col·laboració del Departament de Cultura i Mitjans
de Comunicació de la Generalitat de Catalunya**

1988

Amb la col·laboració
del Departament de Cultura i Mitjans
de Comunicació de la Generalitat de Catalunya

Dipòsit legal: L-1.650-1988

© 1988 dels autors

© 1988 d'aquesta edició: Grup de Recerques de les Terres de Ponent.
Carretera de les Sitges, 4

Gràfiques Figueres
Llobera, 37 - 25280 - Solsona

Estudi dels materials del jaciment de la Serra, del Bronze Final (Puigverd de Lleida, Segrià)

Adolf COSTAFREDA i CASTILLO

Josep GALLART i FERNÀNDEZ

Antoni LLUSSÀ i GUASCH

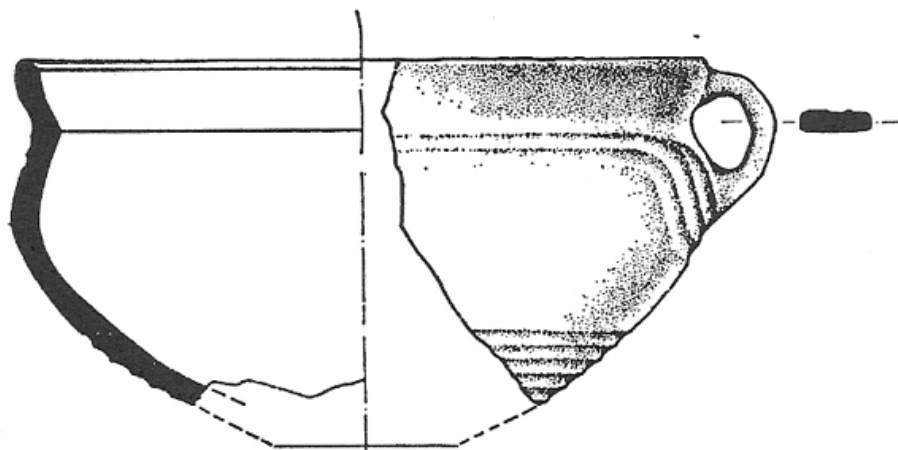
Grup de Recerques Arqueològiques «La Femosa»

Introducció

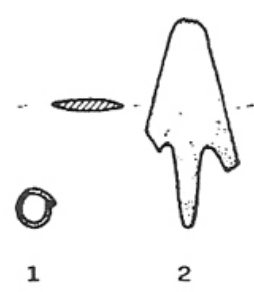
Amb el nom de la Serra es coneixen les terres més elevades i planes del Sud del terme municipal de Puigverd de Lleida i Artesa de Lleida, les quals no són altra cosa que els terrenys oligocens que el curs del riu la Femosa no va excavar en el moment de la creació de la seva pròpia conca.

El jaciment del que parlem en aquest treball està situat a la vessant Nord i Nord-Est que hi ha entre el pla superior i la zona baixa de la vall del riu, al costat del camí vell que va des de Puigverd de Lleida fins al Cogul, a uns dos-cents metres al Sud del canal d'Urgell i al costat mateix de l'autopista Barcelona-Saragossa (A-2). Es localitza en el mapa 1:50.000 del «Instituto Geográfico y Catastral», full 388, «Lérida», a 4° 24' 55" de longitud Est respecte al meridià de Madrid i a 41° 31' 25" de latitud nord.

A més del què s'estudia aquí, a la part superior plana, actualment conreada, s'hi localitza un jaciment neolític, destruït com-

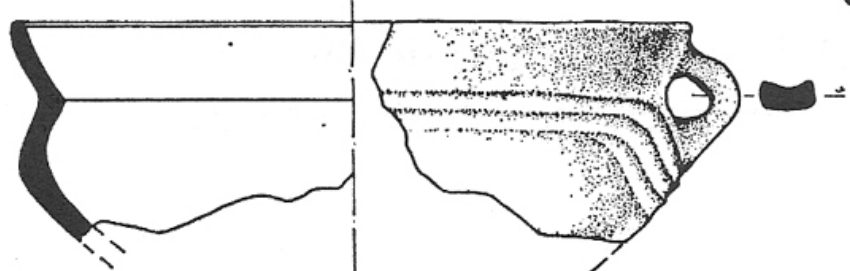

3

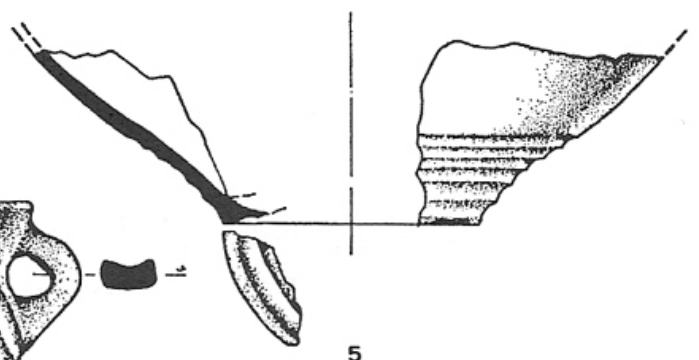

1

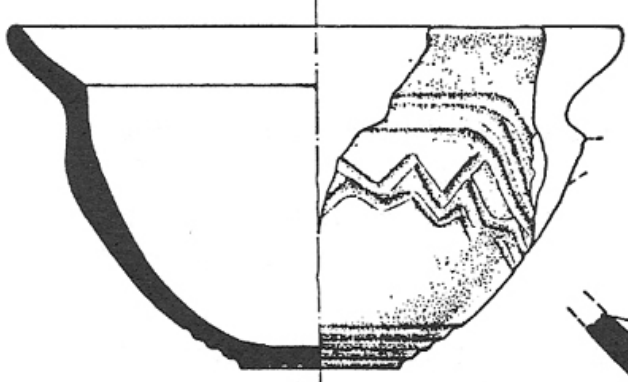
2

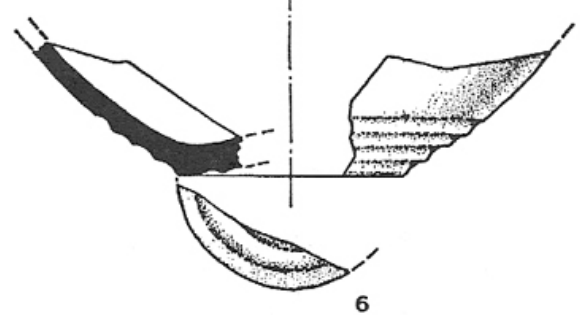
4

5

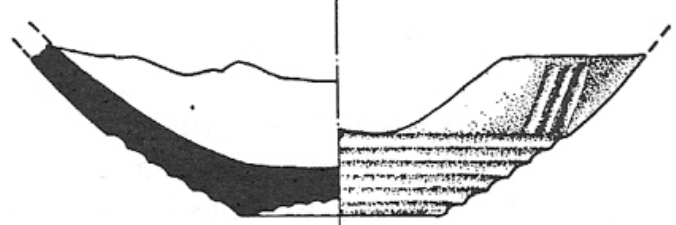

7

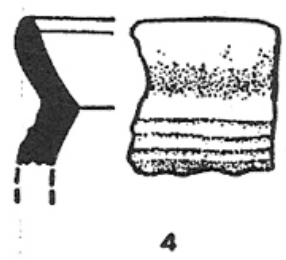
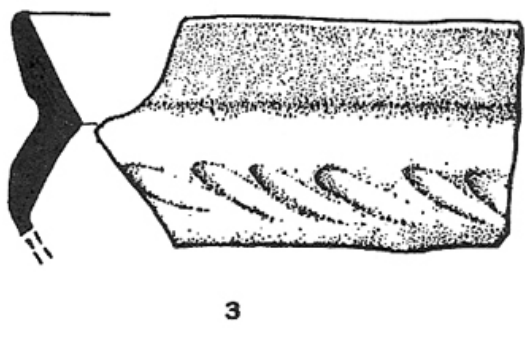
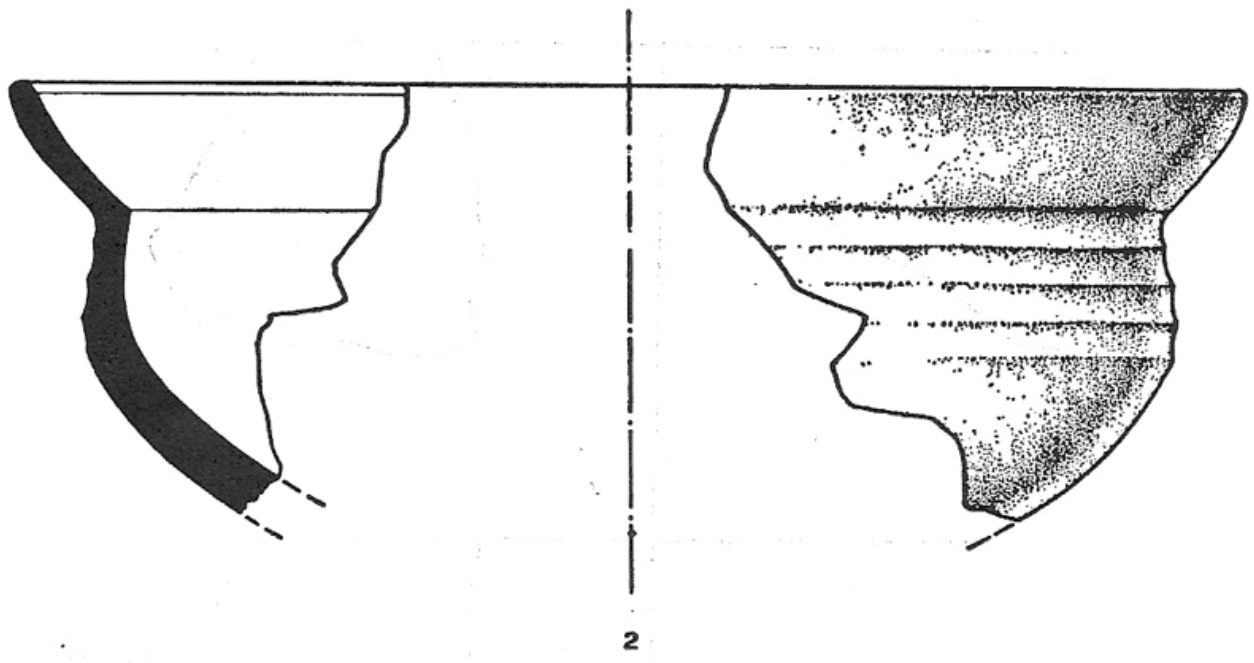
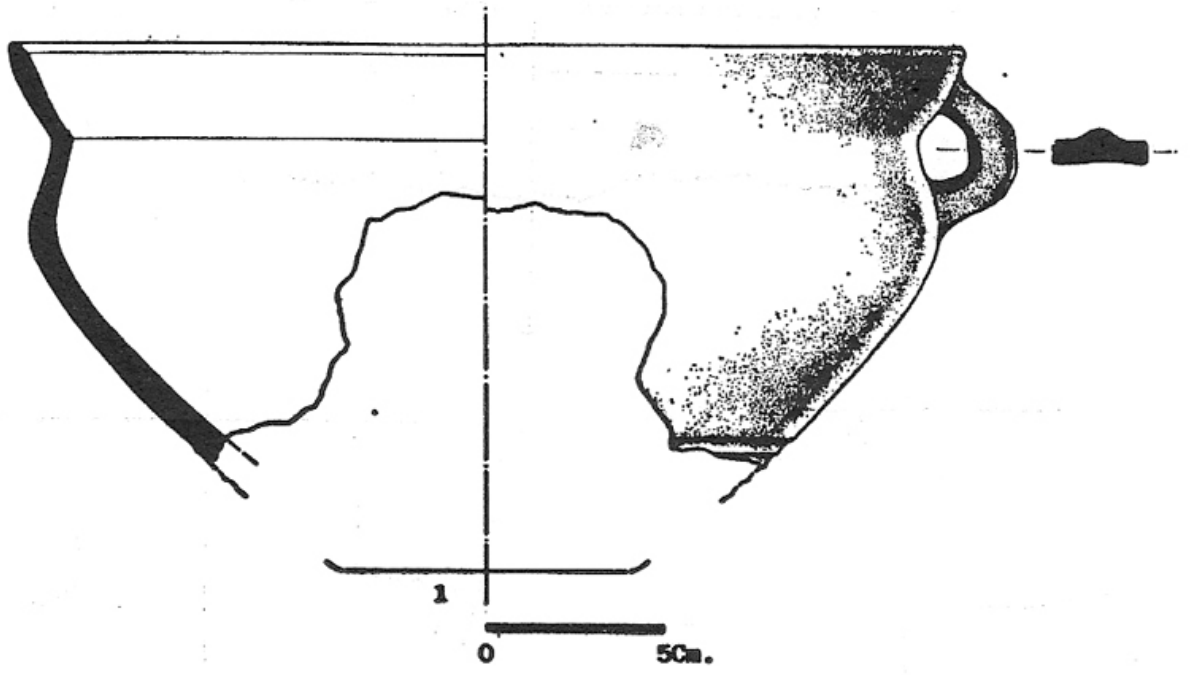
6

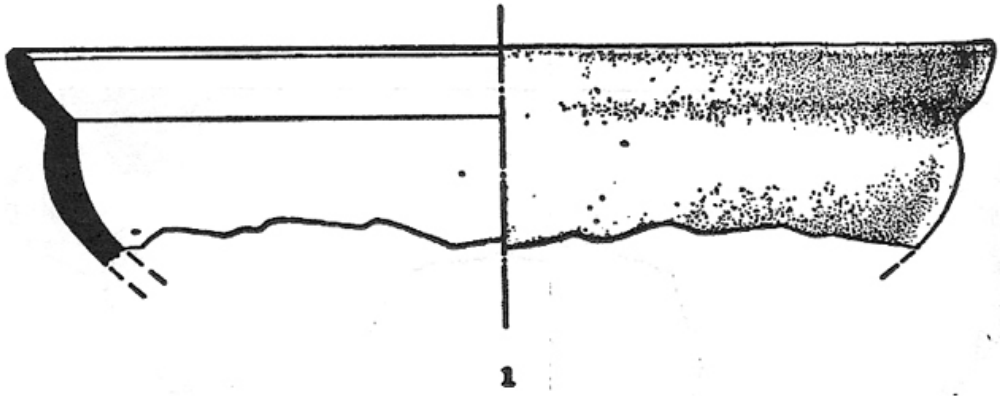
0 5 Cm.

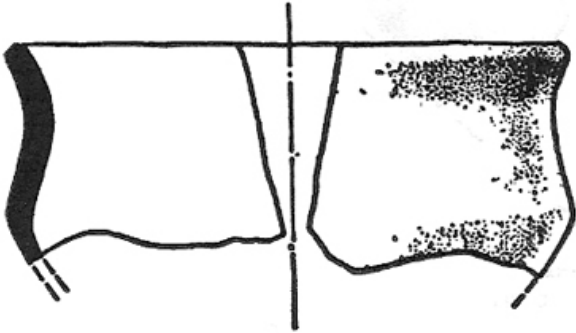
8

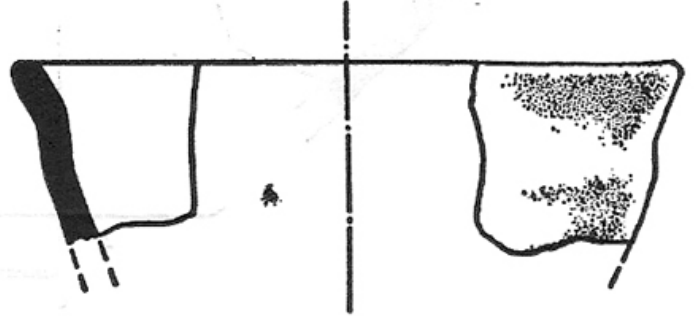

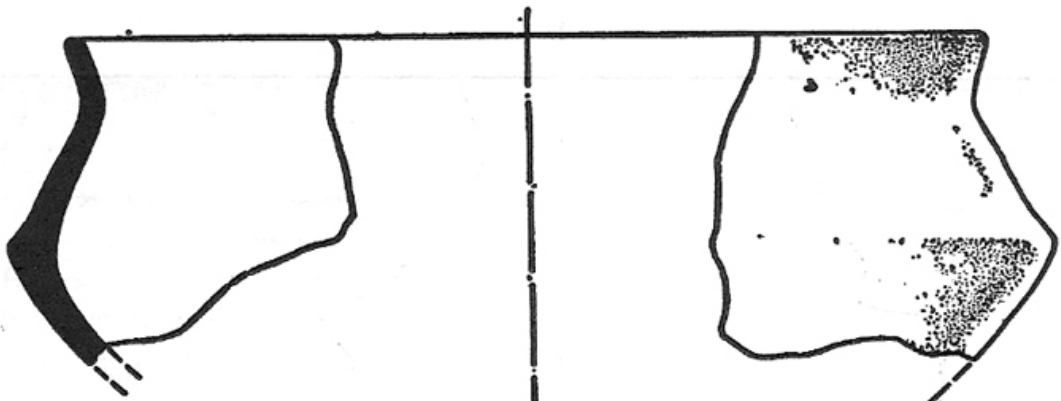
1

2

3

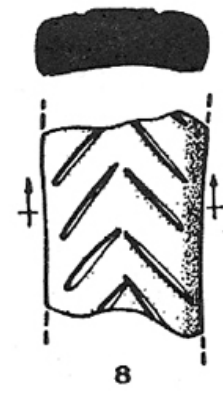
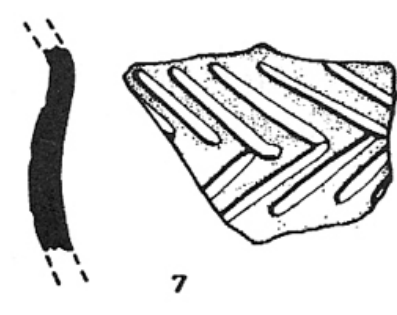
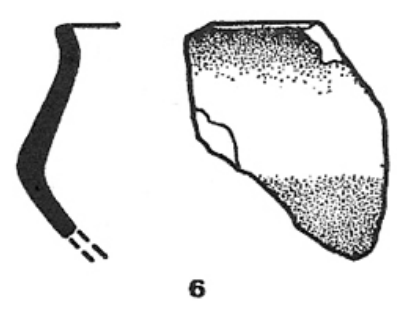
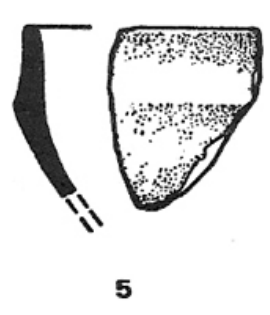
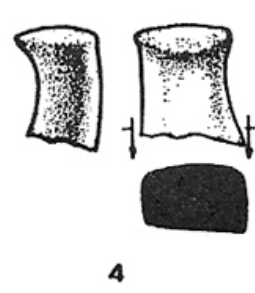
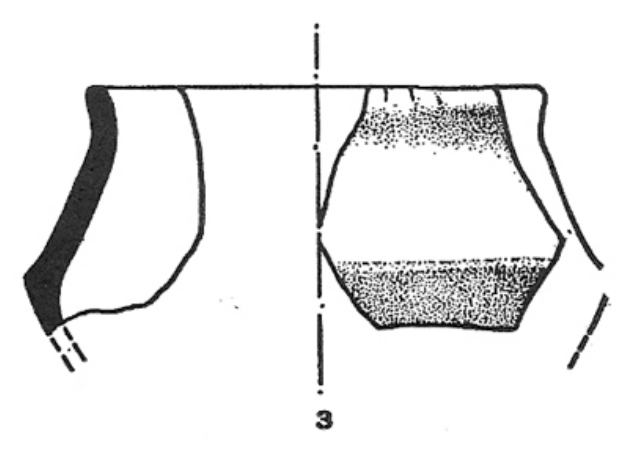
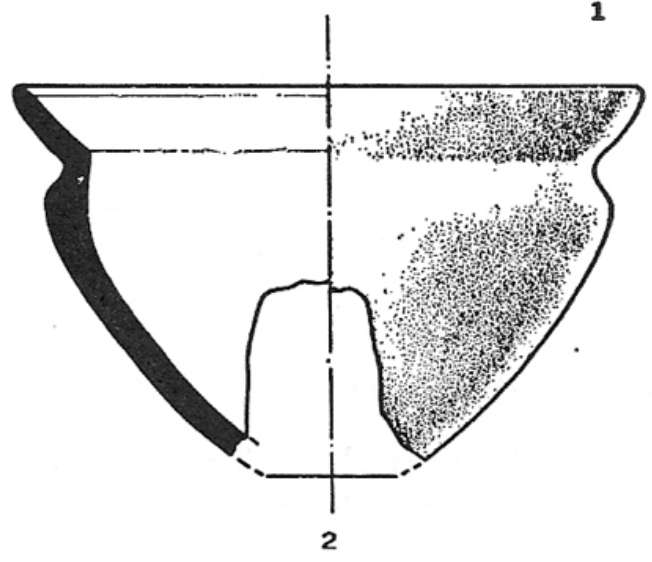
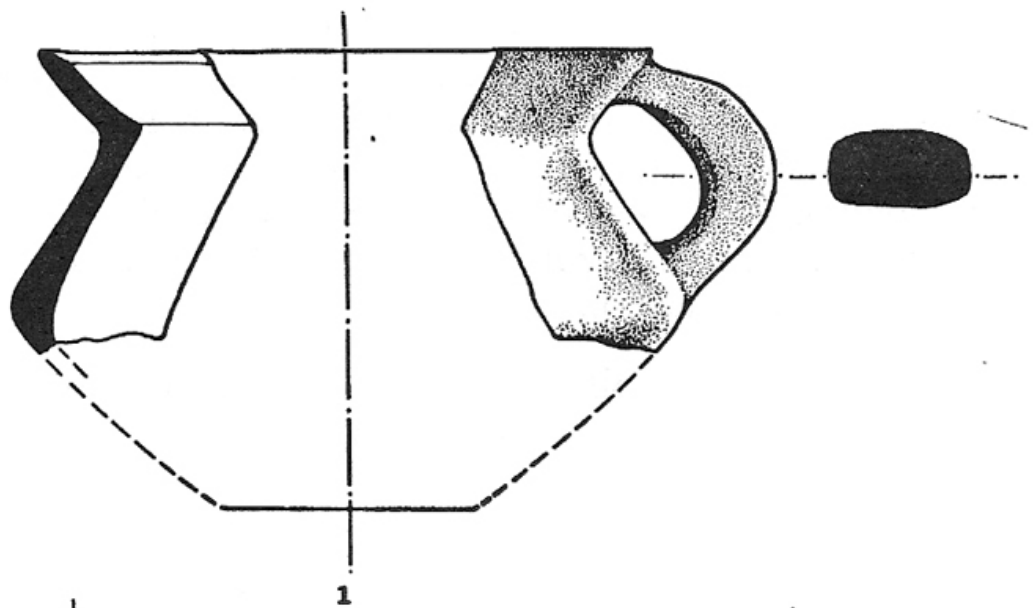
4

5

0 5 Cm.

pletament per les labors agrícoles i en el que en diferents prospeccions s'hi han recollit gran quantitat de sílexs (fulles, dents de falç, mitges llunes, perforadors, etc.), algunes destrals polides i fragments de ceràmica molt desgastats per l'erosió. A les terres de la part baixa per on hi discorre actualment l'autopista, i en els bancals del costat Nord d'aquesta hi havia un jaciment ibero-romà, avui gairebé destruït del tot per l'autopista, i pels conreus a excepció d'una petita zona que no ha estat afectada per aquesta ni per les labors agrícoles.

Els materials recollits en aquests jaciments es conserven en el Museu Local Arqueològic d'Artesa de Lleida.

Materials arqueològics: Característiques i estudi

1. CERÀMIQUES

En atenció a les seves característiques morfològiques o decoratives i pel seu millor estudi dividirem els materials ceràmics en diversos grups.

Caràmiques amb decoració acanalada (làms. I i II)

Malgrat no ésser el tipus més abundant en el conjunt de ceràmiques recollides en superfície que estudiem, els exemplars reunits són força significatius del període al que pertanyen.

De ceràmiques amb decoració acanalada se n'ha recollit força fragments, en general pertanyents a vasos de tamany petit o mitjà. La majoria són de formes globulars amb les vores exvasades. Però també n'hi ha amb el perfil bitroncocònic molt suavitzat. Presenten les vores convexes, rectes o exvasades, amb els llavis arrodonits, els colls curts i les bases planes o lleugerament còncaues. Alguns d'aquests vasos porten anses verticals de secció rectangular amb els extrems arrodonits, les quals van des de la vora o el mateix llavi fins a l'inici del ventre. Algunes d'aquestes duen la part externa decorada per solcs curts d'acanalats verticals paral·lels entre si.

Les pastes d'aquests vasos són de color marró, negre o gris, depurades, molt compactes i homogènies, amb desengreixants fins formats per granets de quars i mica. Les parets són, en general, primes.

La decoració més freqüent és la formada per diverses línies de solcs d'acanalats horitzontals i paral·lels entre si, que ocupen l'espatlla i parcialment el coll. En alguns vasos que duen ansa aquestes línies d'acanalats horitzontals descriuen una mena de meandre que l'encercla (làm. I, figs. 3, 4 i 7). Altres motius que també trobem a l'espatlla són els solcs d'acanalats curts disposats en diagonal i paral·lels entre si, o la combinació de línies horitzontals col·locades a la part alta de l'espatlla, de les quals la més baixa serveix de base a triangles amb els vèrtexs cap avall. Així mateix és força freqüent, en el mateix vas, junt a aquests motius que acabem d'esmentar, principalment el primer, la presència a la part baixa del cos, junt a la base, de diversos solcs d'acanalats prims, disposats de forma horitzontal i paral·lels entre si, que a més, en alguns casos, es complementen amb la base decorada per cercles concèntrics d'acanalats (làm. I, figs. 5, 6, 7 i 8) o per altres motius més complexos.

Les superfícies externes d'aquests vasos, en general de colors foscos, solen estar brunyides o espatulades i les internes, també de colors foscos, estan espatulades o polides.

La major part dels vasos d'aquest grup, que com hem dit tenen com a característiques principals la decoració acanalada i formes globulars, són molt corrents durant el Bronze Final, en concret el període III de les sistematitzacions de J. Guilaine (1972) pel sud de França. Però junt a aquestes en trobem un altre bloc molt minoritari, que presenten perfils més o menys tronco-cònics molt suavitzats, els quals recorden formes evolucionades del Bronze Final II.

Els paral·lels tipològics de la major part d'aquests vasos amb decoració acanalada els trobem a les necròpolis de les Obagues (VILASECA, 1947); la Colomina (DÍEZ-CORONEL, 1964-65); Roques de Sant Formatge (PITA, DÍEZ-CORONEL, 1968); Besodia (MAYA, 1979, pp. 364-368, làms. XXV i XXI) i les Escorres de Llardecans (ALMAGRO, 1952, fig. 137; MAYA, 1982, pp. 119-128, làms. I-V); en poblats com el de Pena III (GALLART, 1982); Tossal de los Regallos de Candanos (QUERRE, 1977); las Valletas de Sena (PANYELLA, TOMÀS, 1945-46); en els estrats inferiors del de la Pedrera (MALUQUER DE MOTES I ALTRES, 1960, figs. 18-20), i en coves com la del Segre (SERRA, 1918).

Les decoracions d'acanalats que duen les ceràmiques d'aquest grup tenen moltes similituds amb les que apareixen en la majoria dels jaciments del Bronze Final III que hem esmentat i amb

altres del període anterior. Les decoracions de línies horitzontals són el motiu decoratiu per excel·lència en tots els jaciments d'aquestes èpoques. Junt a aquest són també força corrents les faixes de triangles farcits per línies obliqües situades entre línies d'acanalats horitzontals.

Malgrat no ésser massa freqüents les línies d'acanalats horitzontals descrivint un meandre que envolta parcialment l'ansa, podem trobar-ne paral·lels al poblat de las Valletas de Sena (PANYELLA, TOMÁS, 1945-46, fig. 3 i làm. I) i a l'estrat IX de la Pedrera (MALUQUER DE MOTES I ALTRES, 1960, fig. 21).

D'altres motius, com els solcs acanalats horitzontals a la part baixa del vas, són coneguts en alguns materials ceràmics apareguts als jaciments de Puig Perdiguier (MAYA, 1979, p. 342, làm. XV, D); Rocaferida (GALLART, JUNYENT, 1987); als estrats més profunds de la Pedrera (MALUQUER DE MOTES I ALTRES, 1960, figs. 18-21); i també a la necròpolis de Roques de Sant Formatge (PITA, DíEZ-CORONEL, 1968, p. 6, fig. 2). La combinació d'aquest motiu a la part baixa del vas amb la decoració de cercles concèntrics d'acanalats a la base, té paral·lels als estrats VI i VIII de la Pedrera (MALUQUER DE MOTES I ALTRES, 1960, figs. 18 i 21); a la capa cd de la cova del Segre (SERRA, 1918, làm. VIII); a la cova del Janet (VILASECA, 1939, làm. XII, núms. 3 i 5); al jaciment de Serra del Mariotxo (PRADA, 1982, làm. II, fig. 13) i a l'aeròdrom de Reus (VILASECA, 1973, làm. 115).

Ceràmiques llises (làms. III i IV)

És el grup majoritari en el conjunt de ceràmiques trobades en el jaciment. En general els fragments recollits pertanyen a bols o tasses oberts de perfils suaus, a vasos de tamany petit i mitjà, de formes globulars, i a tasses o bols carenats, tots ells amb les bases planes o lleugerament còncaues.

Les pastes són de color negre, gris o marró, en general depurades, molt compactes i homogènies, amb desengreixants fins o mitjans. Les superfícies externes, de colors foscos, estan brunyides o espatulades i les internes, de colors semblants a les anteriors, estan espatulades o polides.

El primer grup consta de bols o tasses amb la vora convexa i exvasada, el llavi arrodonit o visellat, el coll lleugerament estrangulat i la part baixa convexa. Al segon hi pertanyen els vasos de forma globular, amb les vores convexes i exvasades i els llavis

arrodonits o bisellats. Tant els vasos del primer com els del segon grup poden portar una o dues anses verticals, de secció circular o rectangular amb els extrems arrodonits. Aquestes anses s'inicien en el llavi mateix o a la vora i acaben a la part alta del ventre.

Aquests vasos llisos de perfils suaus o globulars presenten les mateixes formes que els que duen decoració acanalada, per la qual cosa la seva atribució al mateix període és innegable. Els paral·lels formals es poden trobar, doncs, en els jaciments que hem esmentat en aquell apartat. Voldríem, però, fer esment en particular d'alguns jaciments que presenten vasos llisos amb formes similars als de la Serra, com el poblat de las Valletas (PANYELLA, TOMÀS, 1945-46, p. 99, fig. 2 i làm. I), o els estrats VI, VII i VIII del de la Pedrera (MALUQUER DE MOTES I ALTRES, 1960, figures 18-20).

El tercer grup està format pels bols o tasses que tenen la part baixa convexa i la part alta còncaua amb el llavi arrodonit, unides en una carena pronunciada o lleugerament suavitzada. Encara que els fragments recollits no en duen, pensem que aquestes peces podrien portar originàriament una ansa vertical, amb inici al llavi o prop d'ell i acabament a la carena. Aquestes anses en algun cas estarien rematades pel típic apèndix de botó, com ho demostra el fet que entre els materials recollits n'hi hagi un fragment (làm. IV, fig. 4). Si bé n'hi ha algun que presenta una forma més evolucionada, la majoria de vasos d'aquest grup es poden comparar amb les tasses i bols carenats, amb o sense apèndix de botó, que apareixen en la majoria dels poblats del Bronze Final II, com poden ésser Genó (PITA, DíEZ-CORONEL, 1969); les Paretetes (MAS, 1980); Rocaferida (GALLART, JUNYENT, 1987, làm. III); Masada de Ratón (DíEZ-CORONEL, PITA, 1968; GARCÉS, 1983); Puig Perdiguier (MAYA, 1979) i Pena I (GALLART, 1982).

Ceràmiques amb decoració de cordons

Amb aquest tipus de decoració se n'han recollit molt pocs fragments. En general corresponen a vasos de tamany petit i mitjà, formes ovoides o globulars, amb les vores rectes, o convexes i exvasades, el coll curt i lleugerament marcat. Les bases són planes i lleugerament engrandides cap a l'exterior. Duen un cordó de desenvolupament horitzontal, situat a l'inici de l'espatlla o al coll, decorat amb incisions o amb impressions digitals.

Tenen les pastes poc depurades i bastant compactes, de color marró, o negre, amb desengreixants petits i mitjans. Les su-

perfícies externes són de color negre, marró, gris o rosat i generalment estan allisades, i les internes, de color marró o gris, estan polides.

Els vasos amb decoració de cordons, ja sigui impresos o incisos i formes ovoides o globulars són extraordinàriament corrents en tots els poblats i coves del Bronze Final de Catalunya.

Ceràmiques amb decoració impresa (làm. IV, figs. 7 i 8)

De ceràmiques amb decoració impresa només se n'han recollit dos fragments. Tots dos presenten el mateix motiu decoratiu, que consisteix en impressions en forma d'espina de peix.

El primer fragment (làm. IV, fig. 7) correspon a la part mitja (coll, espatlla i inici del ventre) d'un vaset globular; la decoració se centra a l'espalla, on forma una faixa horitzontal orientada d'esquerra a dreta. El segon fragment correspon a una ansa de secció rectangular amb els extrems arrodonits, i la decoració es localitza a la cara externa.

Ambdós fragments tenen la pasta de color marró, molt compacta i homogènia, amb desengreixant fi de quars i mica. Les superfícies, tant interna com externa, són de color marró clar i estan polides.

El motiu decoratiu d'impressions en espina de peix, que en un primer moment es cregué exclusiu del Bronze Cerdà, s'ha vist més tard que s'estén per altres comarques de Catalunya (VILASECA, 1976) i que cronològicament no se cenyeixen a aquest període (MAYA, 1982, p. 127). Així el seu horitzó cronològic és ample, ja que ceràmiques amb aquest tipus de decoració les podem trobar en jaciments del Bronze Final, com a les necròpolis de les Escorres de Llardecans (MAYA, 1982, p. 127, làm. II, fig. 1); les coves C i H de l'Arbolí (VILASECA, 1973, làm. 135), a la Pena III (GALLART, 1982) i a la Punta del Panto d'Ulldemolins (VILASECA, 1973, làmina 135), on hi ha una ansa semblant a la nostra, i en jaciments de la Primera Edat del Ferro, com a la necròpolis de la Pena (GALLART, 1982).

2. BRONZES

Entre els materials de bronze trobats en el jaciment (làm. I, figs. 1 i 2), el més interessant és una punta de fletxa plana amb aletes i peduncle allargat. Té tota la superfície molt oxidada, per

la qual cosa no és possible establir si ha estat fabricada per batiment d'una làmina de bronze o en un motlle.

No és tipus de punta gens corrent a les comarques de Ponent on es troba immers el jaciment. Al sud de França apareixen ja en contextos del Bronze Mitjà, com a la cova de Niaux (Ariège) (GUILAINE, 1972, pp. 134-136, fig. 41), però també la seva presència és corrent durant el Bronze Final i la Primera Edat del Ferro, com a la cova de Labeil (Laurroux, Hérault) (BOUSQUET, GOURDIOLE, GUIRAUD, 1966, fig. 29). On apareix junt a un braçalet en espiral.

A les terres veïnes d'Aragó aquestes puntes de fletxa, segons Barandiaran i Martín (1971-72, p. 60), són molt corrents durant el Bronze Final. Puntes semblants les trobem al poblat de los Regallos de Candanos (QUERRE, 1977, fig. 17); al Cañizar d'Alcanyís i un exemplar a la col·lecció Labayen, de procedència incerta (BARANDIARAN, MARTÍN, 1971-72, fig. 2, núm. 10 i fig. 6). Un motlle per a la fabricació de puntes d'aquest tipus va aparèixer al poblat de Siriguarach d'Alcanyís (RUIZ ZAPATERO, 1982, fig. 17, núm. 6).

3. ELEMENTS MALACOLÒGICS

A la mateixa àrea on van aparèixer les ceràmiques es recollí un cargolet marí; pertany a l'espècie *Collumbela rustica*, i presenta un foradet a la part posterior de la closca per a ésser utilitzat com a penjoll.

Encara que hauria pogut haver vingut del jaciment neolític situat en el pla superior, ja que la utilització de molluscs com a elements d'ornamentació personal és molt freqüent durant el Neolític i l'Eneolític, car n'apareixen força exemplars en la majoria de jaciments i enterraments d'aquests períodes, pensem que tampoc no fóra gens estrany que pertanyés al conjunt del Bronze Final, doncs la seva utilització no és exclusiva d'aquells períodes, com ho demostra la troballa d'exemplars d'aquesta mateixa espècie i d'altres (*Gibbula*, *Conus sp.*, *Dentalium*, etc.) dins una de les urnes de la necròpolis de la Pena (GALLART, 1962), junt a altres ornaments de bronze, i també entre les cendres de la cremació de diversos cadàvers apareguts dins del túmul del Tossal del Tançat (GALLART, VIVES, 1987 i premsa), la qual cosa ens fa pensar que durant el Bronze Final i la Primera Edat del Ferro les closques de molluscs es continuen emprant com a elements d'ornamentació personal juntament amb els metalls.

Consideracions finals

A la vista de les restes materials que acabem d'analitzar, l'àrea i la forma com apareixen i la presència d'un estrat de cendres a la part baixa en una petita zona on la vessant ha estat lleugerament retallada en perfilar el camí d'accés a les finques properes, creiem que estem davant d'un poblat del que en desconeixem l'estat en què es conserven les estructures, ja que haurien pogut sofrir els efectes de l'erosió degut a la seva ubicació a la vessant de la serra. Així mateix ignorem la porció exacta d'aquesta que originàriament podia ocupar i si s'estenia també per les terres planes situades al seu peu, la qual cosa serà molt difícil d'esbrinar perquè actualment estan conreades.

Aquest tipus d'emplaçament en una àrea molt espadada no és gens característic dels assentaments del Bronze Final, període en el que sembla que es trien altres indrets més favorables per ubicar-hi els poblats, com poden ésser llocs plans lleugerament destacats dels voltants, o els cims de tossals no massa elevats. Si a aquest lloc on sembla que s'ubicava el poblat hi veiem alguns inconvenients, no passa així amb les terres circumdants, ja sigui les del pla superior o les planes del voltant, que reuneixen immillorables condicions per a l'agricultura.

Quant a la cronologia ja hem esmentat que si bé hi ha alguns elements ceràmics que tipològicament tenen grans afinitats amb els del Bronze Final II, la major part s'ha d'incloure clarament dins del Bronze Final III, encara que la presència en el conjunt d'aquests elements amb perfils més antics o d'altres que poden considerar-se de transició, ens indueixen a situar el jaciment en els primers moments d'aquest darrer període.

BIBLIOGRAFIA

- ALMAGRO, M.: «La invasión céltica en España», a *Historia de España*, dirigida per R. Menéndez Pidal, t. I, vol. II, Madrid, 1952.
- BARANDIARÁN, I., MARTÍN, M.: «Novedades sobre las edades de los metales en Aragón», a *Caesaraugusta*, 35-36, pp. 53 a 69, Zaragoza, 1971-72.
- BOUSQUET, N., GOURDIOLE, R., GUIRAUD, R.: «La grotte de Labeil près de Laroux (Hérault)», a *Cahiers Ligures de Préhistoire et Archeologie*, 15, 1996, pp. 79-166.
- DÍEZ-CORONEL, L.: «La necrópolis de "Colomina" en Gerp (Lérida)», a *Ampurias*, XXVI-XXVII, pp. 71-104, Barcelona, 1964-65.

- DÍEZ-CORONEL, L., PITA, R.: «Urbanismo y materiales del poblado del Bronce de Masada de Ratón, en Fraga», a *Caesaraugusta*, 31-32, pp. 101-123, Zaragoza, 1968-69.
- GALLART, J.: *La necròpolis d'incineració de la Pena, Torregrossa (Les Garrigues)*. Tesi de Llicenciatura, inèdita, Estudi General de Lleida, 1982.
- GALLART, J., JUNYENT, E.: «El jaciment del Bronze Final de Rocaferida (Sarroca de Lleida, Segrià)», a *6.º Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, pp. 115 a 126, Puigcerdà, 1987.
- GALLART, J., VIVES, E.: «El túmul del Tossal del Tancat (La Granja d'Escarp, Segrià)», a *6.º Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, pp. 135 a 143, Puigcerdà, 1987.
- GALLART, J., VIVES, E.: «L'excavació d'urgència del Túmul del Tancat (La Granja d'Escarp, Segrià)», a *Excavacions d'Urgència a Lleida: 1981-1985*, en premsa.
- GARCÉS, L.: *Els materials arqueològics de Masada de Ratón (Fraga, Osca)*. Tesi de Llicenciatura, inèdita, Estudi General de Lleida, 1983.
- GUILAINE, J.: *L'Âge du Bronze en Languedoc Occidental, Roussillon, Ariège*. M.S.P.F., 9, París, 1972.
- MALUQUER DE MOTES, J., MUÑOZ, A. M.ª, BLASCO, F.: *Cata estratigràfica en el poblado de «La Pedrera» en Vallfogona de Balaguer, Lérida, Barcelona*, 1960.
- MAS, D.: *Aportació a la Carta Arqueològica de la Vall del riu Set (Comarca de les Garrigues)*. Tesi de Llicenciatura, inèdita, Universitat de Barcelona, 1980.
- MAYA, J. L.: «Yacimientos de las Edades del Bronce y Hierro en la provincia de Lérida y zonas limítrofes», a *Miscelánea en Homenaje al Profesor Roca Lletjós*, pp. 321 a 376, Lérida, 1979.
- MAYA, J. L.: «Dos necrópolis de incineración en el Bajo Segre: Llardecans y "la Femosa"», a *Ilerda*, XLIII, pp. 119 a 140, Lleida, 1982.
- PANYELLA, A., TOMÀS, J.: «Prospecciones arqueológicas en Sena (Huesca)», a *Ampurias*, VII-VIII, pp. 91-112, Barcelona, 1945-46.
- PITA, R., DÍEZ-CORONEL, L.: *La necrópolis de «Roques de San Formatge» en Serós (Lérida)*. Excavaciones Arqueológicas en España, 59, Madrid, 1968.
- PITA, R., DÍEZ-CORONEL, L.: «El poblado de la Edad del Bronce de Genó, en Aytona (Lérida)», a *Actas del X Congreso Nacional de Arqueología (Maó, 1967)*, pp. 237 a 249, Zaragoza, 1969.
- PRADA, A.: «El yacimiento de Serra del Mariotxo (Torres de Segre, Lleida)», a *Ilerda*, XLIII, pp. 245 a 253, Lleida, 1982.
- QUERRE, J.: «Fouilles archeologiques à Candanos (Huesca). Le Tossal de los Regallos», a *Ilerda*, XXXVIII, pp. 7 a 14, Lleida, 1977.
- RUIZ ZAPATERO, G.: «El poblado protohistórico de Siriguarach (Alcañiz, Teruel)», a *Teruel*, 67, pp. 23-54, 1982.
- SERRA VILARÓ, J.: *Excavaciones en la Cueva del Segre (Lérida)*, Madrid, 1918.
- VILASECA, S.: «Dos Cuevas prehistóricas en Tivisa (provincia de Tarragona)», a *Ampurias*, I, pp. 159-185, XIX lams., Barcelona, 1939.
- VILASECA, S.: «El campo de las urnas de les Obagues del Montsant y la evolución de la cultura de las urnas en el Sur de Cataluña», a *Archivo Español de Arqueología*, 66, pp. 28-45, Madrid, 1947.
- VILASECA, S.: *Reus y su entorno en la prehistoria*, vol. II, Reus, 1973.
- VILASECA, S.: «A propòsit de l'anomenat Bronze Cerdà», a *I.º Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà (Puigcerdà, 1974)*, «Cypsela», I, pp. 98-100, Girona, 1976.

- * **ESTAT DE LA RECERCA PALEOLÍTICA A LES COMARQUES DE PONENT**
per Rafael Mora i Torcal
i Rafael Carbonell i Roura
- * **LA TERCERA CAMPANYA D'EXCAVACIONS AL JACIMENT DEL PALEOLÍTIC SUPERIOR DE LA BAUMA DE LA PEIXERA D'ALFÉS (SEGRÀ), MAIG/85** per Josep M. Fullola i Pericot
Josep Gallart i Fernández
Josep-Lluís Peña i Monné
i Pilar G.-Argüelles i Andreu
- * **EL JACIMENT DEL BRONZE DE LA TORRE MARÍN (TORRE-SERONA, SEGRÀ)**
per Josep Gallart i Fernández
i Josep Ribes i Foguet
- * **ESTUDI GEOARQUEOLÒGIC DEL TOSSAL DE MORADILLA (LLEIDA)**
per Josep-Lluís Peña i Monné
Josep-Ignasi Rodríguez i Duque
i Joan-Ramon González i Pérez
- * **ESTUDI DELS MATERIALS DEL JACIMENT, DE LA SERRA, DEL BRONZE FINAL (PUIGVERD DE LLEIDA, SEGRÀ)**
per Adolf Costafreda i Castillo
Josep Gallart i Fernández
i Antoni Llussà i Guasch
- * **UNA CISTERNA PRE-IBÈRICA AL TOSSAL DE LES TENALLES (SIDAMON)**
per Lluís Marí i Sala
i Ignasi Garcés i Estallo
- * **LA VALL DE L'ONDARA (SEGARRA): NOVES TROBALLES I REVISIÓ DELS JACIMENTS IBÈRICS** per Joan B. López
i Angel Lafuente
- * **UNA INSTALLLACIÓ INDUSTRIAL OLEÍCOLA DE L'ÈPOCA ROMANA AL MUNICIPI DE CORBINS (SEGRÀ)**
per Lluís Marí i Sala
i Maite Mascort i Roca
- * **EL JACIMENT ROMÀ DEL MAS DE MELONS (CASTELLDANS)**
per Artur Pérez i Almoguera
- * **UNA OFRENA DE FUNDACIÓ A LA VILLA ROMANA DE CORBINS (SEGRÀ)**
per Lluís Marí i Sala
i Maite Mascort i Roca
- * **L'ARQUEOLOGIA ANDALUSINA A LES NOSTRES TERRES**
per Josep Giralt i Balagueró

